

Zaterdag 12 november 2016 | Lex Moolenaar

Professor Rik Coolsaet analyseert de wereld: “Amerika wordt een eenzame grootmacht”

Wat staat de Verenigde Staten en de rest van de wereld te wachten na de verkiezing van Donald Trump? “Veel onzekerheid, maar ook belangrijke nieuwe kansen”, zegt professor internationale betrekkingen Rik Coolsaet. In dit interview schetst hij voor u het effect op onze toekomst.

De Geschiedenis van de Wereld van Morgen: het is de titel van een boek dat professor Rik Coolsaet schreef in 2008, aan de vooravond van de economische crisis. Toen voorspelde hij al dat de groeiende ongelijkheid tussen arm en rijk zou leiden tot het tijdperk van het grote ongenoegen en tot ingrijpende politieke veranderingen.

“Dat is deze week in de VS gebeurd”, zegt de 65-jarige politicoloog, die verbonden is aan het Egmont Instituut voor Internationale Betrekkingen in Brussel en die de Amerikaanse politiek al decennia volgt. “De politieke elite heeft niet aangevoeld wat er onder de bevolking leefde. In die zin kan je het

vergelijken met onze Zwarte Zondag van 1991. En Donald Trump heeft heel goed ingespeeld op de frustraties van de Amerikaanse middenklasse.”

De Amerikanen hebben dus een foertstem uitgebracht. Waarom hebben ze dat pas 25 jaar na ons gedaan?

Prof. Rik Coolsaet: Barack Obama heeft in 2008 ook al op diezelfde grondstroom gesurft. Alleen gaf hij er een andere draai aan. Hij kanaliseerde de woede van het volk in een hoopvol perspectief: “Yes, we can!” Hij wilde de Amerikanen verbinden, maar de verwachtingen waren te groot.

Foto: AFP

Is de keuze voor Trump dan een afkeuring van Obama?

Dat denk ik niet. Trump heeft geen verpletterende zege behaald, zoals Ronald Reagan destijds. De meerderheid van de Amerikanen wil geen muur tussen de VS en Mexico. Miljoenen Amerikanen willen ook niet dat Obamacare wordt afgeschaft.

Maar ze zijn wel ontgoocheld, ze hadden op meer gehoopt. De geschiedenis zal over de prestaties van Obama oordelen. Voor mij persoonlijk behoort hij tot de grote presidenten, Hij heeft systematisch geprobeerd om te verbinden, om de Republikeinen de hand te reiken. Tevergeefs.

Waarom kiezen de boze Amerikanen van de middenklasse een miljardair als president?

Trump heeft zich op een briljante, theatrale manier voorgesteld als één van hen. Hij spreekt een taal die iedereen begrijpt en hij heeft de kiezers ervan overtuigd dat hij het niet doet uit eigenbelang, omdat hij er zeker niet rijker door wordt.

Foto: DBA

Is dit nu het begin van een nieuw tijdperk?

Dat is een goede vraag. Rond 1980 betekende het aantreden van Reagan in de VS en Margaret Thatcher in het VK de start van een conservatieve revolutie. Het aantreden van Trump zou het begin kunnen zijn van een tijdperk van gesloten, verscheurde democratieën, gedreven door collectief

egoïsme en botsingen van identiteiten. Het enthousiasme over de verkiezing van Trump en over figuren zoals Marine Le Pen, Geert Wilders, Filip Dewinter en Nigel Farage spreekt boekdelen.

Voor andersdenkenden is er maar één alternatief: het ontwikkelen van een nieuw sociaal contract om de ongerustheid van de middenklasse op te vangen, de angst voor migratie te dempen en weer perspectief te bieden voor wie het gevoel heeft niet mee te tellen. Elke democratische politicus moet

nu diep in de spiegel kijken. Er is een grote kans, maar die moet worden gegrepen, want anders zakken we weg in een samenleving die wordt verlamd door pessimisme.

Ziet u Europese politici die daartoe in staat zijn?

Voorlopig eigenlijk alleen Angela Merkel. Zij heeft deze week gezegd dat ze uitkijkt naar een nieuwe samenwerking met de VS, maar dan wel op basis van een aantal principes op het vlak van de rechtsstaat, mensenrechten, migratie, enzovoort. Dat vond ik knap.

Wat moeten we van Trump precies verwachten?

In de VS zelf kan hij de komende twee jaar met een Republikeinse meerderheid in het Congres heel veel doen. Hij zal proberen om de maatregelen van Obama voor de gezondheidszorg en de immigratie terug te schroeven. Daarnaast wil hij investeren in de verouderde infrastructuur van het land, maar met welk geld? Gaat hij dan de belastingen verhogen, dwars tegen alle Republikeinse principes in? De staatsschuld is nu al torenhoog, de Verenigde Staten kunnen enkel nog boven hun stand leven dankzij de financiële inbreng van de Chinezen. Maar hoe lang zal China een wispelturig Amerika blijven vertrouwen?

Foto: AFP

Daarmee belanden we naadloos bij de positie van de VS in de wereld. Hoe ziet u die evolueren?

Ik vrees dat de Verenigde Staten, anders dan we gewend zijn, een grote bron van onzekerheid kunnen worden. Trump heeft in zijn campagne voortdurend warm en koud geblazen. Enerzijds wil hij zich terugtrekken uit de wereldpolitiek,

anderzijds vindt hij dat het land zijn macht moet demonstreren. Die twee impulsen gaan niet samen. Trumps beleid dreigt dus onvoorspelbaar te worden. Dat gevoel wordt versterkt door zijn complete gebrek aan bestuurservaring. Hij heeft het ongeduld van de zakenman. Maar dat werkt niet in de politiek.

Binnen- of buitenland: in welke richting zal de balans van Trump doorslaan?

Na de Tweede Wereldoorlog vonden zowel de Republikeinen als de Democraten dat de VS zich moest profileren als de leider van de wereld en daarvoor internationale organisaties moesten ondersteunen. Maar nu vinden steeds meer Republikeinen dat het land zich meer moet isoleren. In die onzekere situatie is de kans reëel dat andere wereldmachten naar nieuwe bondgenootschappen gaan zoeken. Een verdere toenadering tussen Rusland en China bijvoorbeeld is niet ondenkbeeldig. Zo dreigen de Verenigde Staten een eenzame grootmacht te worden, die steeds meer aan invloed inboet.

Foto: Photo News

U gelooft niet in de waarderende woorden die Trump en Poetin voor elkaar hebben uitgesproken?

Nee, ik denk dat de traditionele afkeer van de Russen onder de Amerikaanse Republikeinen daarvoor veel te groot is. We moeten afwachten wie Trump in zijn team opneemt. Wie zet hij op Buitenlandse Zaken, Defensie, bij de Verenigde Naties en in duizenden andere belangrijke functies? Pas als we dat weten, wordt duidelijk in welke richting zijn beleid zal gaan.

Over Ronald Reagan waren destijds ook grote twijfels, maar hij werd wel een groot president.

Dat klopt, maar de Republikeinse partij is intussen ingrijpend veranderd. Toen hadden pragmatici zoals Henry Kissinger het buitenlandse beleid nog in handen. Maar sinds het succes van de Tea Party zijn dergelijke figuren vervangen door radicale neoconservatieven. Bovendien denk ik dat de partij – die sowieso diep verdeeld is – minder invloed zal hebben op president Trump dan de vele opportunisten die zich nu verdringen om de mooie posten in zijn omgeving. En onderschat ook de macht van de president zelf niet. Dat was onder George W. Bush ook al zo. Zijn partij, het Pentagon en de rest van de wereld waren niet happig op een oorlog in Irak, maar Bush zette toch door.

Foto: AFP

Wat moeten we verwachten van Trump en co in de strijd tegen IS?

Het einde van het IS-tijdperk zoals we dat hebben gekend is nabij, maar daarmee is het probleem in het Midden-Oosten nog lang niet van de baan. De VS en Rusland zijn niet meer in staat om dergelijke conflicten op te lossen. Die taak ligt nu veeleer bij lokale staten. In dit geval: Saoedi-Arabië, Iran, Turkije, Egypte, Qatar... En vooral Syrië, uiteraard. De grootmachten kunnen enkel zorgen voor ondersteuning van stabiliserende krachten in de regio, zoals Obama dat heeft geprobeerd met zijn toenadering tot Iran. Maar dat vergt een grote betrokkenheid en empathie in het buitenlandse beleid, en ik vrees dat Trump dat niet zal kunnen opbrengen.

Hetzelfde geldt voor andere regio's in de wereld. Een mooie testcase wordt Cuba. Obama heeft de relaties met dat land genormaliseerd en zo het imago van de VS in heel Zuid-Amerika pijlsnel verbeterd. Als Trump doorgaat met het beledigen van de Mexicanen en met zijn dreigementen over Cuba, maakt hij de erfenis van Obama met de grond gelijk en slaat hij de relaties met Zuid-Amerika ver terug in de tijd. Dan zal bijvoorbeeld ook Brazilië op zoek gaan naar nieuwe bondgenoten.

Wat betekent dit alles voor Europa?

De klacht van de VS is bekend: de Amerikanen willen dat Europa meer geld investeert in defensie. Ik ben het eens met Karel De Gucht, die deze week zei dat Europa deze kans moet grijpen om zelf sterker te worden. In 2003, toen Bush en de Britten de oorlog verklaarden aan Irak, leidde de wens van de EU om een meer onafhankelijke koers te varen tot een grotere solidariteit binnen Europa en meer samenwerking op het vlak van buitenlandse zaken en defensie. Dat kan nu ook gebeuren.

Foto: AFP

Is Europa daartoe in staat, met alle aandacht die nu uitgaat naar de Brexit?

Dat is de vraag. Ik denk het wel, misschien juist zeker na de Brexit, want de Britten hebben in het verleden veel tegengehouden. Maar dan moet de EU zich wel goed organiseren tegen de ontwikkelingen onder impuls van stromingen zoals die van

Marine Le Pen, Geert Wilders en anderen. Als hun partijen aan de macht komen en de EU verder ontrafelt, blijven er enkele kleine Europese staten over die de overmacht van de VS, Rusland en China alleen nog maar kunnen ondergaan.

Worden we opnieuw een speelbal, zoals in de jaren dertig van de vorige eeuw?

Nee, die vergelijking gaat volgens mij niet op. De geschiedenis herhaalt zich nooit op dezelfde manier. Er is nu geen nazi-Duitsland, geen fascistisch Italië en geen militaristisch Japan. Er is geen internationale as die uit is op de hertekening van de wereldorde.

Maar we staan wel voor een dringende keuze voor de toekomst van onze democratie. Ofwel ontwerpen we samen een ambitieus project voor een nieuw binnenlands sociaal contract en een sterke, autonome EU in de wereldpolitiek. Ofwel dreigt de marginalisering van Europa en bestaat het gevaar voor samenlevingen in de ban van egoïsme en angst. Als we niet meer geloven in de kracht van de democratie en de maakbaarheid van de samenleving, dreigt Europa een nieuw donker tijdperk in te treden.